

FUDBAL U SRBIJI I EVROPSKIM DRŽAVAMA NAKON PANDEMIJE COVID 19

Sažetak

U ovom radu autor je detaljno opisao i objasnio stanje fudbalskih organizacija na tlu Evrope – nacionalnih fudbalskih saveza i fudbalskih klubova – nakon pandemije izazvane virusom COVID19. Konstatovano je i činjenicama potkrepljeno, da nisu bile tačne prognoze kako će fudbalski sport na tlu Evrope biti uništen usled posledica pandemije i usled okolnosti da su fudbalska takmičenja bila prekinuta, a kasnije odigravana bez prisustva gledalaca. U tekstu je pojašnjeno kakve su faktičke, finansijske i pravne korake preduzele pojedine države, nacionalni fudbalski savezi i UEFA, kako bi se fudbal kao sport očuvao, pa čak i unapredio tokom pandemije, koja u blažoj formi traje i danas širom sveta. Posebno je istaknuta činjenica da nije došlo do masovnog gašenja fudbalskih klubova usled promena ambijenta poslovanja fudbalskih klubova, a upućeno je i pitanje medicinskoj struci, da li su tvrdnje da je jedna fudbalska utakmica odigrana u Milanu početkom 2020. godine, zaista bila okidač za rasplamsavanje epidemije na severu Italije. U zaključnom delu teksta iznet je stav da su se fudbalski sport, fudbalski biznis, fudbaleri, fudbalski radnici, gledaoci i ljubitelji fudbala, kako zdravstveno tako i ekonomski i organizaciono, pokazali mnogo vitalnijima, nego što se to pretpostavljalo na početku pandemije izazvane virusom COVID19. Sumiranjem svih podataka iznetih u tekstu, stiče se utisak da je pandemija samo doprinela da se pojedini elementi fudbalske organizacije i sistema fudbalskog sporta, fudbalskih propisa i fudbalskog tržišta brže transformišu i modernizuju – prilagode novim vremenima, nego što bi to bilo da do pandemije nije došlo.

Ključne reči: fudbal, UEFA, FIFA, novi propisi, pandemija COVID19.

1. UVOD

Početkom poslednjeg tromesečja 2022. godine, stiče se utisak da je pandemija izazvana virusom Covid19 (SARS-COV2) u stagnaciji. Međutim, uzimajući u obzir sva dosadašnja iskustva, iznenađenja i nepredviđene okolnosti koje je tok pandemije imao od jeseni 2019. godine¹, pa do danas, ne isključuje se

* Dr Dejan Šuput je predsednik Komisije za pravna pitanja FSS, e-mail: dejansuput@yahoo.com

¹ Brojni podaci govore da je epidemija izazvana virusom COVID19 (SARS-COV2) počela u Narodnoj Republici Kini tokom jeseni 2019. godine i da je već krajem te godine prerasla u pandemiju, koja je zahvatila

moгуćnost da se ona nastavi, ili čak da ponovo bukne u nekom novom obliku tokom predstojećih zimskih meseci na evropskom tlu. Šta god da se dogodi u vezi sa nastavkom ili prestankom pandemije, svakodnevni život vratio se u normalu, a fudbalski sport koji se kao i sve druge ljudske delatnosti našao pod udarom pandemije, preživio je, a u nekim segmentima postao je, jači, popularniji i prilagođeniji novom ekonomskom, poslovnom i zdravstvenom ambijentu nastalom nakon skoro tri godine trajanja pandemije.

U septembru 2022. godine, muška fudbalska „A” reprezentacija Srbije, osvojila je prvo mesto u grupi „B4”², divizije „B” UEFA Lige nacija za takmičarsku sezonu 2022/2023, tako da će na osnovu tog rezultata, u narednoj takmičarskoj sezoni UEFA Lige nacija nastupati u elitnoj diviziji „A”, što će biti po prvi put od kada se to takmičenje odigrava i organizuje od strane UEFA³. U vreme pisanja ovog teksta, na pragu smo FIFA⁴ Svetskog prvenstva u fudbalu, koje će 20. novembra 2022. godine početi u Kataru, a čiji će učesnik biti i muška fudbalska „A” reprezentacija Srbije, koja se pobedom i prvim mestom u svojoj kvalifikacionoj grupi, direktno plasirala na završni turnir FIFA Svetskog prvenstva u fudbalu.

2. SREĆA U NESREĆI – ILI OPTUŽBE ZA KORUPCIJU

Samo dodeljivanje organizovanja FIFA Svetskog prvenstva u fudbalu Kataru, o čemu je FIFA donela zvaničnu odluku i saopštila je javnosti 2. decembra 2010. godine, praćeno je brojnim aferama i kritikama. Dovoljno je podsetiti se da Katar ima samo oko dva miliona stanovnika, sa površinom manjom od 12.000 kvadratnih kilometara, što tu državu čini jednom od najmanjih suverenih država sveta. Međutim, Katar je izuzetno bogata država. „Forbsove” studije koje se redovno objavljuju svake godine, pokazuju da je bruto društveni proizvod Katara po glavi stanovnika, najveći na svetu. „Ako je bogatstvo moć”, napisala je saradnica Forbsa Bet Grinfeld, onda Katar ima ozbiljne mišiće za pritisakanje.

i Republiku Srbiju u kojoj je prvi slučaj zaraze zvanično registrovan početkom marta 2020. godine. U međuvremenu, objavljene su mnoge studije o nastanku i poreklu tog virusa, kao i o tome gde je pandemija započela, ali još uvek nije utvrđeno da li je zaista početak pandemije bio u Vuhanu u Narodnoj Republici Kini, ili na nekom drugom kraju sveta.

² Grupu B4 činile su fudbalske reprezentacije Srbije, Norveške, Slovenije i Švedske. Fudbalska reprezentacija Srbije zauzela je prvo mesto tako što je iz 6 odigranih utakmica osvojila 13 bodova, i to tako što je pobedila na 4 utakmice, jednu utakmicu je izgubila i jednu je odigrala nerešenim rezultatom.

³ Union of European Football Associations (UEFA) – Udruženje evropskih fudbalskih asocijacija (saveza) je međunarodna nevladina sportska organizacija sa sedištem u Nionu u Švajcarskoj. Ta organizacija ima 55 članova, a osnovni ciljevi rada su joj popularizacija i promovisanje fudbala kroz organizovanje vrhunskih fudbalskih klupskih i međunarodnih šampionata, razvoj i usavršavanje fudbalskih trenera i sudija, kao i opšti napredak fudbalske igre.

⁴ Fédération Internationale de Football Association (FIFA) – Međunarodna federacija fudbalskih asocijacija (saveza) predstavlja udruženje osnovano u skladu sa švajcarskim pravom 1904. godine. Sedište te organizacije, koja je zapravo međunarodna nevladina sportska organizacija koju širom sveta nazivaju i svetska kuća fudbala, nalazi se u Cirihu. Ta organizacija ima 211 članova – nacionalnih fudbalskih saveza, a osnovni cilj njenog rada koji je određen Statutom FIFA-e je konstantno razvijanje i unapređivanje fudbala.

Mišiće koje je, po svemu sudeći, iskoristio u sticanju prava da bude domaćin - organizator Svetskog prvenstva u fudbalu 2022. godine.⁵

Tokom maja 2011. godine engleski lord Trisman predstavnik Fudbalske asocijacije Engleske saopštio je da ima saznanja da su mito primila dva člana Izvršnog komiteta FIFA. Te optužbe bile su zasnovane na informacijama dobijenim od uzbunjivača koji je učestvovao u pripremama kandidature Katara. FIFA je nedugo zatim otvorila internu istragu o tom problemu, a ponovljeno glasanje o dodeljivanju domaćinstva FIFA Svetskog prvenstva u fudbalu za 2022. godinu, ostavljeno je tada kao otvorena mogućnost, ako se u međuvremenu, optužbe za korupciju budu dokazale. Bivši predsednik FIFA Sep Blater je 2011. godine priznao da postoji široka podrška da se ponovo održi glasanje. U svedočenju britanskom parlamentarnom istražnom odboru u maju 2011. godine, lord Trisman je naveo da je Džek Verner iz Trinidada i Tobaga tražio 4 miliona dolara za obrazovni centar u svojoj zemlji, a Nikolas Leoz iz Paragvaja tražio je počasnu vitešku titulu u zamenu za glasove u korist Katara, kao organizatora budućeg FIFA Svetskog prvenstva u fudbalu za 2022. godinu. Takođe, dva novinara Sandej Tajmsa su svedočila da im je rečeno da su Žak Anuma iz Obale Slonovače i Isa Hajatu iz Kameruna plaćeni po 1,5 miliona dolara da podrže ponudu Katara za završni turnir FIFA Svetskog prvenstva u Kataru. Sva četvorica „okrivljenih” su javno odbacila optužbe. Mohamed bin Hamam, koji je odigrao ključnu ulogu u obezbeđivanju glasova za pobedu Katara, povukao se kao kandidat za predsednika FIFA u maju 2011. godine, nakon što je optužen da je podmitio 25 zvaničnika FIFA da glasaju za njegovu kandidaturu. FIFA je suspendovala i Bin Hamama i Vornera zbog navedenih optužbi, a Verner je reagovao na suspenziju dovodeći u pitanje Blaterovo ponašanje i dodao da mu je generalni sekretar FIFA Džerom Valke takođe rekao da je Katar kupio Svetsko prvenstvo 2022. godine. Valke je naknadno izdao saopštenje u kojem je negirao da je pominjao kako je u konkretnom slučaju bila reč o davanju mita, rekavši umesto toga da je zemlja “koristila svoj finansijski mišić da lobira za podršku”. Zvaničnici Katara su negirali bilo kakvo neprikladno i nelegalno ponašanje sa svoje strane i insistirali su na tome da su optužbe za korupciju vođene zavišću i nepoverenjem onih koji ne žele da se FIFA Svetsko prvenstvo u fudbalu organizuje u Kataru kao arapskoj zemlji. Izvršni direktor Katar Airways-a Akbar Al Baker dao je intervju nemačkim medijima u junu 2014. godine navodeći da: „zemlja ne dobija poštovanje koje zaslužuje zbog svojih napora da održi Svetsko prvenstvo u fudbalu i da katarski emir striktno kažnjava slučajeve korupcije i mita u skladu sa politikom nulte tolerancije prema korupciji“.

Prema dokumentima koji su procurili u Sandej tajms, katarski državni televizijski kanal Al Džazira (sada beIN Sport) je tajno ponudio 400 miliona dolara FIFA za prava na emitovanje utakmica, samo 21 dan pre nego što je FIFA objavila da će Katar organizovati FIFA Svetsko prvenstvo u fudbalu 2022. godine.

⁵ The World's Richest Countries (Novembar 2022), <https://www.forbes.com/sites/bethgreenfield/2012/02/22/the-worlds-richest-countries/?sh=6a9f73046274>

Ugovor je takođe dokumentovao tajni TV dogovor između FIFA i katarskih državnih medija koji emituju Al Džaziru, da će 100 miliona dolara takođe biti uplaćeno na određeni račun FIFA samo ako Katar pobjedi na konkursu za dobijanje organizacije Svetskog prvenstva. Dodatnih 480 miliona dolara je ponudila Vlada Katara, tri godine nakon početne ponude, koja je iznosila 880 miliona dolara, a koju je Katar ponudio za domaćinstvo Svetskog prvenstva u fudbalu 2022. godine. Pomenuti dokumenti bili su deo pisane građe u okviru istrage koju je vodila švajcarska policija o tom slučaju podmićivanja u FIFA. FIFA je odbila da komentariše istragu i odgovorila je Sandej tajmsu porukom elektronske pošte u kojoj je pisalo: „navode povezane sa kandidaturom za Svetsko prvenstvo u fudbalu 2022. godine, FIFA je već opširno komentarisala kada je u junu 2017. godine objavila „Garsijin izveštaj” i to u celosti na Internet prezentaciji www.fifa.com. Štaviše, imajte na umu da je FIFA podnela krivičnu prijavu Državnom tužilaštvu Švajcarske, a postupanje po toj prijavi je još u toku. FIFA sarađuje i nastaviće da sarađuje sa vlastima.” Portparol beIN-a je rekao u saopštenju da kompanija neće „reagovati na nepotkrepljene, odnosno divlje spekulativne optužbe.”⁶

Zanemarujući sve prethodno napisano, bez ulaženja u ocenu da li je u konkretnom slučaju zaista bilo korupcije ili ne, iz ugla protekle tri godine trajanja pandemije izazvane virusom COVID19, ispostavilo se da je srećna okolnost što će se FIFA Svetsko prvenstvo u fudbalu održati u državi čiji geografski položaj, klima, veličina teritorije, broj stanovnika i ograničenost društvenih kontakata (nerazvijen turizam, mali broj restorana, diskoteka, kafića, nepostajanje legalne prostitucije i sl.), obezbeđuju manje pogodne uslove za širenje zaraze COVID19 tokom odigravanja Svetskog prvenstva u fudbalu u novembru 2022. godine.

3. STANJE U EVROPI

Stanje evropskog fudbala i uticaj pandemije na njega najbolje se sagledava i utvrđuje analizom podataka koji se odnose na evropski klupski fudbal i nacionalna klupska takmičenja na teritoriji država članica UEFA⁷. UEFA već poslednjih trinaest godina objavljuje izveštaj pod nazivom: „The European Club Footballing Landscape”, što bi na srpski jezik moglo da se prevede rečima: „Ambijent evropskog klupskog fudbala”. Dvanaesto izdanje navedenog izveštaja obuhvatilo je podatke za takmičarsku sezonu 2019/2020 u kojoj je širom Evrope

⁶ Qatar 2022 FIFA World Cup bid (novembar 2022), https://en.wikipedia.org/wiki/Qatar_2022_FIFA_World_Cup_bid

⁷ U našoj literaturi i novinskim člancima uvećao se termin „države članice UEFA”, mada ni pravno, ni faktički on nije tačan. Zapravo, članovi UEFA su nacionalni fudbalski savezi koji su osnovani i rade u formi sportskih (nevladinih) organizacija na teritoriji svake pojedine evropske države. Kao što UEFA ne predstavlja nikakvo međudržavno telo, odnosno ne predstavlja međunarodnu međuvladinu organizaciju, tako ni njeni članovi - nacionalni fudbalski savezi - nemaju nikakve statusno pravne veze sa državama i državnim organima kao njihovim eventualnim osnivačima. Nacionalni fudbalski savezi osnivaju se i rade u skladu sa propisima kojima pojedina država uređuje materiju sporta, ali uživaju potpunu organizacionu autonomiju u odnosu na državu i državne organe.

došlo do naglog prekida fudbalskih takmičenja i kasnijeg nastavka prvenstvenih klupskih takmičenja bez prisustva publike.

Dvanaesto izdanje izveštaja: „Ambijent evropskog klupskog fudbala”, kao i prethodna izdanja, sadrže najopsežnije i najpreciznije analitičke podatke o finansijskom stanju evropskih fudbalskih klubova i profesionalnih fudbalskih liga u kojima se ti klubovi takmiče. Međutim, to izdanje karakteristično je po tome što po prvi put od izbijanja pandemije izazvane virusom COVID19, sadrži suštinsku i pouzdanu analizu podataka o tome kako je pandemija uticala na evropski fudbal.

Sadržina publikacije pokazuje i potvrđuje ranija predviđanja o tome da će evropski fudbalski klubovi, posmatrano na svim nivoima evropskih fudbalskih takmičenja, izgubiti 9 milijardi evra prihoda u finansijskim godinama (takmičarskim sezonama) 2019/2020 i 2020/2021.⁸

U predgovoru izveštaja, predsednik UEFA Aleksandar Čeferin je rekao: „U prošlogodišnjem izveštaju sam rekao da je evropski fudbal jak, ujedinjen, otporan i spreman za nove izazove. Ali niko nije mogao da predvidi da ćemo morati da se suočimo sa najvećim izazovom nastalim do sada za fudbal, sport i ljudsko društvo u modernim vremenima. Međutim, zahvaljujući skoro punoj deceniji primene finansijskih fer-plej propisa donetih od UEFA, koja je prethodila izbijanju pandemije, evropski fudbal teško da je mogao biti u boljem finansijskom stanju i bolje pripremljen za pandemiju”.⁹

Podaci iz izveštaja pokazuju da su prihodi fudbalskih klubova iz najviših stepena takmičenja (iz profesionalnih liga) porasli u 2019. godini, sa godišnjim rastom od 8,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupno 711 fudbalskih klubova koji su širom Evrope učestvovali u najvišim rangovima takmičenja uvećao je za 1,9 milijardi evra svoje prihode u 2019. godini, dok je operativni profit bio drugi najveći ikada zabeležen, a klupske gotovinske rezerve i bilanci stanja bili su najuspešniji od kada UEFA vodi njihovu evidenciju. Takva polazna osnova evropskog fudbala, omogućila je da se fudbalski sport lakše odupre izazovima pandemije koji su se nametnuli tokom 2020. i 2021. godine.

Izveštaj detaljno prikazuje koliko je pandemija bila destruktivna po finansijsko poslovanje fudbalskih klubova, ali takođe pruža sliku o tome kako je evropski fudbalski svet radio zajedno na sprečavanju nastupanja još veće krize. UEFA je zajedno sa nacionalnim fudbalskim savezima i organizatorima nacionalnih kup i ligaških takmičenja, potpuno restrukturirala kalendar takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020. Završni turnir UEFA Evropskog prvenstva u fudbalu odložen je za godinu dana – umesto u junu i julu 2020. godine, to takmičenje uspešno je odigrano godinu dana kasnije, odnosno u junu i julu 2021.

⁸ European football shows strength and solidarity in resisting COVID shock (novembar 2022), <https://www.uefa.com/insideuefa/news/0269-1253ff5b31fa-d405a08e420d-1000--european-football-shows-strength-and-solidarity-in-resisting-co/>

⁹ The European Club Footballing Landscape – Club Licensing Benchmarking Report – Football During Pandemic, UEFA, Nyon, 2021, 3.

godine.¹⁰ Osim toga, UEFA klupska takmičenja bila su odložena, dok je 38 vrhunskih evropskih liga (najviših rangova ligaških fudbalskih takmičenja u okviru 55 nacionalna saveza članova UEFA) uspeo da u potpunosti okonča takmičarsku sezonu 2019/2020. Uspeh evropskog fudbala ogleda se u tome što su sve fudbalske lige koje su do pandemije postojale, započele narednu takmičarsku sezonu 2020/2021. Taj uspeh je evropskim fudbalskim klubovima uštedeo oko 2 milijarde evra dodatnih kazni i penala koje bi morali da plate za domaće – nacionalne ugovore koji se odnose na tzv. TV prava.

Dobro napisan i uspešno primenjen UEFA Protokol za povratak igri, omogućio je UEFA da u takmičarskoj sezoni 2020/2021 organizuje 1432 utakmice na kojima je sprovedeno ukupno 163844 COVID testa. To je dovelo do rezultata da je više od 99% utakmica koje je organizovala UEFA u okviru svojih takmičenja odigrano prema kalendaru takmičenja. UEFA je za sve vreme trajanja pandemije, pa i tokom 2022. godine, imala intenzivnu normativnu aktivnost, donoseći i prilagođavajući svoje propise i pravila UEFA takmičenja novonastalim okolnostima. Jedan od najbitnijih akata bio je UEFA Protokol za povratak igri, koji je u više navrata menjan i dopunjavan i čija osma verzija¹¹ je trenutno na snazi, odnosno u svakodnevnoj primeni.

Bez obzira na prethodno iznete ohrabrujuće podatke, UEFA Izveštaj za takmičarsku sezonu 2019/2020. i 2020/2021. pokazuje da je bila tačna prvobitna predikcija izgubljenih prihoda u periodu 2019. - 2021. godina u iznosu od 7,2 milijarde evra za najviše rangove fudbalskih takmičenja i još dodatno izgubljenih 1,5 milijardi evra u profesionalnim fudbalskim takmičenjima nižeg ranga (nižeg stepena takmičenja). Svaki stepen fudbalskog takmičenja i svaki kutak profesionalnog fudbala bio je tih godina teško pogođen ekonomskim posledicama pandemije. Oni fudbalski klubovi koji su se do izbijanja pandemije u velikoj meri oslanjali na prisustvo navijača na stadionu i na prihode od ulaznica, bili su posebno pogođeni pandemijom.

Vredi pomenuti da je uticaj pandemije na tržište transfera profesionalnih fudbalera takođe detaljno istražen i opisan u izveštaju UEFA. Izveštaj pokazuje da je transferna potrošnja evropskih fudbalskih klubova tokom leta 2020. godine smanjena za oko 39% u odnosu na rekordni period letnji registracioni period (tzv. letnji prelazni rok) 2019. godine, odnosno u proseku za 30% u odnosu na prethodna tri leta. Posmatrano iz drugog ugla, Izveštaj dokumentuje i podatke o takmičarskoj sezoni 2020/2021 i sa optimizmom gleda u budućnost. Uprkos pandemiji koja je u takmičarskoj sezoni 2019/2020 dovela do 210 miliona manje prisutnih gledalaca na stadionima, opšte interesovanje za evropski klupski fudbal i dalje je veće nego ikada. Rekordni podaci o gledanosti televizije, rekordni broj novih klupskih investitora i investicija, kao i porast klupskog veb saobraćaja, navedeni su u Izveštaju kao faktori brzog organizacionog i finansijskog oporavka evropskog fudbala.

¹⁰ EURO 2020 the story, UEFA, Nyon, 2021, 13.

¹¹ UEFA Return to Play Protocol v8 (novembar 2022), https://editorial.uefa.com/resources/0269-124c43300d07-9e91c138333d-1000/uefa_return_to_play_protocol.pdf

Dovoljno je ovom prilikom još navesti da je UEFA godinu dana kasnije izdala trinaesto izdanje Izveštaja „Ambijent evropskog klupskog fudbala”,¹² u kome su navedeni brojni afirmativni podaci o potpunom finansijskom i organizacionom oporavku evropskog fudbala, pa čak i pozitivna okolnost da odeljak posvećen ženskom fudbalu pokazuje napredak i u toj oblasti fudbalskog sporta (manje komercijalizovana fudbalska takmičenja) uprkos pandemiji.

Tokom pandemije, FIFA, UEFA i IFAB¹³ sprovodili su značajnu normativnu delatnost kako bi svoje propise prilagodili novonastaloj situaciji i time omogućili nastavak fudbalskih takmičenja. IFAB je Međunarodni odbor fudbalskih saveza koji predstavlja telo – međunarodnu nevladine organizaciju – nadležnu za donošenje, menjanje i promovisanje pravila fudbalske igre. IFAB je osnovan 1886. godine, tako da je kao organizacija starija od FIFA.¹⁴ Kada je reč o fudbalske pravilima igre, neophodno je navesti ono što je o njima, njihovoj filozofiji i njihovom duhu navedeno u IFAB Pravilima igre 22/23: „Pravila igre su ista za sve, kako za Svetsko prvenstvo u fudbalu tako i za decu koja igraju fudbal u najudaljenijim krajevima sveta. Činjenica da se ista Pravila primenjuju u svakoj utakmici, svake konfederacije, države, grada i sela širom sveta je izuzetna snaga koja mora biti sačuvana. Ovo je, takođe, prilika koja se mora iskoristiti za dobrobit i popularizaciju fudbala svuda po svetu. U fudbalu moraju postojati Pravila koja igru čine fer, sportskom i pravednom kao osnovnim temeljom ove “prelepe igre” što je i vitalna karakteristika „sportskog duha“ u igri. Najbolje utakmice su one u kojima je sudija retko potreban i gde igrači igraju sa poštovanjem jednih prema drugima, sa poštovanjem prema službenim licima i sa poštovanjem Pravila igre. Pravila fudbalske igre su relativno jednostavna, u poređenju sa drugim ekipnim sportovima, ali mnoge situacije su “subjektivne” a sudije su ljudi i neke njihove odluke će neminovno dovesti do razmimoilaženja u mišljenjima. Za neke ljude, ova razmimoilaženja su deo uživanja i atraktivnosti igre, ali, bez obzira da li su odluke ispravne ili ne, “duh” igre zahteva da se odluke sudija uvek poštuju. Svi bitni činioци u fudbalskoj igri, pogotovo treneri i kapiteni ekipa, imaju veliku odgovornost prema igri i poštovanju službenih lica i njihovih odluka. Pravila ne mogu da predvide svaku moguću situaciju, tako da tamo gde ne postoji direktna odredba u Pravilima igre, Međunarodni bord očekuje da sudija donese odluku u skladu sa “duhom” igre - što često uključuje postavljanje pitanja “šta se od fudbala želi ili očekuje?”. Pravila, takođe, moraju doprineti sigurnosti i bezbednosti igrača i odgovornost Međunarodnog borda jeste da reaguje brzo i na odgovarajući način kako bi podržao učesnike igre, kroz Pravila, kada se ukaže potreba.

¹² The European Club Footballing Landscape – Club Licensing Benchmarking Report – Living with the pandemic, UEFA, Nyon, 2022, 3.

¹³ IFAB – International Football Association Board, u domaćoj stručnoj literaturi je poznat pod nazivima: „Međunarodni odbor fudbalskih saveza” i „Međunarodni bord fudbalskih saveza”. Prevod naziva IFAB-a: „Međunarodni bord fudbalskih saveza”, u svojim zvaničnim dokumentima koristi Fudbalski savez Srbije.

¹⁴ M. Stanković, „Posledice pandemije virusa Covid19 na sportsko pravo: Povećanje broja izmena na jednoj profesionalnoj fudbalskoj utakmici – privremeno ili trajno pravilo igre“, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 110.

Na primer, kao odgovor na pandemiju COVID19, uvedena je privremena izmena Pravila 3 koja daje vrhunskim takmičenjima mogućnost povećanja maksimalnog broja zamena sa tri na pet. Ovaj amandman je sada postao deo Pravila igre 2022/23. Takođe, započeto je omogućavanje dodatnih zamena kada je u pitanju potres mozga, tako da ekipe mogu dati prioritet bezbednosti igrača koji imaju stvarni ili sumnjivi potres mozga, a da pritom ne trpe zbog brojčanog nedostatka. Iako se nezgode tokom igre događaju, Pravila bi trebalo da igru učine bezbednom što je više moguće. Ovo zahteva da igrači pokažu poštovanje protivnika, a sudije treba da stvore bezbedne uslove za igru konstantno onemogućavajući one čija je igra suviše agresivna i opasna. Pravila insistiraju na neprihvatljivosti nebezbedne igre kroz njihove disciplinske fraze, npr. „bezobziran start“ (opomena = žuti karton/ŽK) i „ugrožavanje bezbednosti protivnika“ ili “korišćenje prekomerne snage“ (isključenje = crveni karton/CK).¹⁵

U prošlogodišnjem zborniku radova „Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive“, naš uvaženi kolega profesor Miloš Stanković, u tekstu koji je objavio, sasvim opravdano je postavio pitanje, da li će privremena izmena Pravila 3 fudbalske igre, koja daje vrhunskim (pre svega profesionalnim) fudbalskim takmičenjima mogućnost povećanja maksimalnog broja zamena igrača jednog tima sa tri na pet, tokom jedne utakmice, ostati privremena izmena, ili postati trajno pravilo. Odgovor na to pitanje dato je već u takmičarskoj sezoni 2022/2023, u kojoj je to pravilo postalo trajno. Naravno, trajnost bilo kog, pa i ovog pravila moramo uzeti sa vremenskom rezervom, pošto se u praksi pokazalo da usled raznih okolnosti, dolazi do pravila fudbalske igre za koja smo mislili da će biti večita i nepromenljiva. Promena navedenog pravila bila je iznuđena, ili još bolje reći ubrzana nastupanjem pandemije izazvane virusom COVID19, ali bi do te promene verovatno došlo kasnije i bez pandemije, pošto je takva promena već razmatrana, a sve radi održavanja dinamike i tempa fudbalske igre na pojedinim utakmicama. Moderan fudbal sa početka XXI veka, znatno se razlikuje od fudbala kakav je igran 60-ih i 70-ih godina XX veka (domaće i međunarodne utakmice igraju se mnogo češće, kalendari takmičenja su obimniji i naporniji za igrače, u nekim fudbalskim ligama igra se skoro bez ikakve „zimске pauze“), pa je promena navedenog pravila bila samo pitanje vremena. Navedeno pravilo bez odlaganja uneto je u odgovarajuće propozicije takmičenja koje organizuje i vodi FSS i Zajednica fudbalskih klubova Super lige i Prve lige Srbije.

4. STANJE U SRBIJI

Ovom prilikom želim da podsetim čitaoce kako sam u prošlogodišnjem zborniku radova „Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive“ konstatovao da je, na početku treće decenije XXI veka, nesporna činjenica da fudbalski sport, kao sport sa najmasovnijim brojem profesionalnih sportista i rekreativaca

¹⁵ Pravila igre 22/23, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022, 8.

širom sveta i očiglednom globalnom popularnošću i najvećom zastupljenošću među sportovima u elektronskim medijima, predstavlja, ne samo sportsku granu koja je izvor zabave i rekreacije za milione ljudi, već i značajnu privrednu delatnost koja donosi ogromne prihode fudbalskim klubovima, medijskim kućama, proizvođačima sportske opreme i suvenira. Osim toga, fudbal kao privredna aktivnost utiče na razvoj turizma i ugostiteljstva, kao i na razvoj i funkcionisanje mnogih drugih uslužnih delatnosti.¹⁶ Sve prethodno navedene ljudske delatnosti i njihova interakcija sa fudbalskim sportom, bili su u Evropi, pa samim tim i u Republici Srbiji, značajno pogođeni pandemijom izazvanom virusom COVID19.

Na tlu Evrope, početak pandemije povezuje se sa mesecom januarom 2020. godine i Republikom Italijom. U Italiji je prvi slučaj korona virusa zabeležen još 31. januara u Rimu, ali je epidemija sprečena dobrom reakcijom lekara. Nažalost, u italijanskoj pokrajini Lombardiji prvi pacijent zaražen virusom COVID19 poslat je na kućno lečenje, a kada je 21. februara primljen u bolnicu u teškom stanju žarište je već bilo napravljeno - istog dana zaraženo je još 15 ljudi, a sutradan već 40, a zabeležen je i prvi smrtni slučaj. U italijanskoj fudbalskoj Seriji A se u to vreme uveliko igrao fudbal. Ako se 31. januar uzme kao „nulta tačka“ epidemije u Italiji i uporedi sa razvojem događaja u Seriji A, vidi se da je Lacio u Rimu 2. februara ugostio Spal pred 40 hiljada navijača. U Lombardiji je istog dana Milan dočekao Veronu pred skoro 56 hiljada gledalaca. Za grad Bergamo, koji je uz Milano bio najteže pogođen grad korona virusom u Italiji, pretpostavlja se da je okidač za rasplamsavanje zaraze bio prvi meč osmine finala UEFA Lige šampiona između Atalante i Valensije odigran 19. februara u Milanu (stadijon u Bergamu nije ispunjavao tehničke uslove) pred 44.236 navijača. Praktično posmatrano, svaki treći stanovnik Bergama bio je na tom meču (grad ima 123 hiljade stanovnika) i u stanju totalne euforije (Fudbalski klub „Atalanta“ pobedio je rezultatom 4:1) nema ko se nije grlio, ljubio, dok se na snimcima videlo da su se među navijačima razmenjivale i čaše piva. Samo deset dana kasnije, dakle 1. marta 2020. godine, zabeležene su prave horor scene u bolnicama.¹⁷ Sa tog meča se navodno, zaraza munjevito proširila na Kraljevinu Španiju. Prvobitne pretpostavke o ubrzanom širenju epidemije zbog odigravanja fudbalskih utakmica, izazvale su panične reakcije vlada evropskih država. Neselektivno, prebrzo i sasvim neopravdano, fudbalski sport se našao na meti kritika i osuda javnosti, uz zanemarivanje činjenice da su se ljudi širom Evrope, u isto to vreme početka pandemije, masovno okupljali na pozorišnim i bioskopskim predstavama, sajmovima, u diskotekama, noćnim klubovima, košarkaškim, rukometnim, odbojkaškim i svim drugim utakmicama. Ostaje da u narednim godinama, medicinska struka, na osnovu detaljnijih istraživanja i studija, donese konačan sud o tome da li su baš fudbalske utakmice bile generator ubrzanog širenja virusa COVID19 u

¹⁶ D.Šuput, „Primena propisa Republike Srbije kao otežavajući faktor u procesu modernizacije srpskog fudbala“, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2016, 31.

¹⁷ Utakmica u Milanu očigledno bila „biološka bomba“ (novembar 2022), <https://www.danas.rs/sport/fudbal-igran-u-nevreme/>

Evropi, ili bi do pandemije sa kakvom smo se svi suočili, došlo i bez odigravanja tih utakmica. Autoru ovog teksta, koji naravno nema medicinska znanja, primenom proste logike, čini se da fudbalske utakmice nisu imale presudnu ulogu u rasplamsavanju pandemije, a kako je to uporno navođeno u medijima.

U Republici Srbiji došlo je do nešto sporijeg širenja zaraze nego što je to bilo u Italiji i Španiji, iako su se fudbalske utakmice odigravale sve do 16.03.2020. godine. Nikada do tog datuma, fudbalska takmičenja u Srbiji nisu bila prekinuta u jednom danu. U tom trenutku, kada je pandemija već bujala širom Evrope, a o virusu COVID19 gotovo da se ništa nije znalo, jedina mogućnost bila je da se zabrane sva moguća javna okupljanja, pa samim tim i fudbalska takmičenja u Republici Srbiji. O tom nemilom događaju, kao svedočanstvo o teškim danima kroz koje je prošao srpski fudbal tokom pandemije izazvane virusom COVID19, govori sledeći dokument:

Obaveštenje, tj. odluka Zajednice fudbalskih klubova Super lige i Prve lige Srbije o privremenom prekidanju fudbalskih takmičenja, bila je sasvim opravdana, odgovorna, ali i neminovna. Preko noći je odjeknula u srpskoj fudbalskoj javnosti. Sigurno je da godinu dana ranije, niko ne bi poverovao da tako nešto može da zadesi Srbiju i svet, pošto je pandemija sličnih razmera i opasnosti, poslednji put bila zabeležena u istoriji ljudskog društva još u prvoj polovini XX veka. Od tada, pa sve do kraja 2019. godine, Evropa i svet živeli su uljuljkani u komforu stogodišnje epohe u kojoj nije bilo pandemija.

Nakon obaveštenja Zajednice fudbalskih klubova Super lige i Prve lige Srbije o privremenom prekidanju fudbalskih takmičenja, prekinuta su i sva ostala fudbalska i futsal takmičenja u Srbiji, a kako se bližio kraj vanrednog stanja, stvorila se potreba da se pravno uredi završetak ili nastavak takmičarske sezone 2019/2020. U vezi sa tim, polazeći od okolnosti da je u svetu još uvek bila u toku pandemija virusa COVID19, da je u Republici Srbiji proglašena epidemija usled širenja zaraze virusom COVID19 što predstavlja okolnost više sile (*vis maior*), kao i da su usled uvođenja vanrednog stanja u Republici Srbiji 15. marta 2020. godine, zabranjena i prekinuta sva sportska takmičenja najmanje do kraja vanrednog stanja, poštujući uredbe, odluke i naredbe Vlade Republike Srbije i drugih nadležnih državnih organa Republike Srbije u vezi sa preduzimanjem mera za borbu protiv epidemije COVID19, postupajući u skladu sa preporukama krovnih međunarodnih fudbalskih organizacija FIFA i UEFA, na osnovu člana 3. Pravilnika o fudbalskim takmičenjima¹⁸ i člana 48. Statuta FSS¹⁹, Odbor za hitna pitanja Fudbalskog saveza Srbije na sednici održanoj 6. maja 2020. godine doneo je Odluku o načinu završetka takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 za prvenstva fudbalskih i futsal liga i kup takmičenja na nivou Fudbalskog saveza Srbije²⁰. Članom 1. te odluke bilo je propisano: „Sva prvenstvena i kup fudbalska

¹⁸ Pravilnik o fudbalskim takmičenjima - Sl. list FSS Fudbal van. br. 1/07, 3/12, 3/13 i 3/17.

¹⁹ Statut Fudbalskog saveza Srbije – Sl. list FSS Fudbal van. br. 18/17 i 7/19.

²⁰ Odluka o načinu završetka takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 za prvenstva fudbalskih i futsal liga i kup takmičenja na nivou Fudbalskog saveza Srbije - Sl. list FSS Fudbal broj 8/20.

ZAJEDNICA FUDBALSKIH KLUBOVA
Super lige i Prve lige Srbije

www.superliga.rs | www.prvaliga.rs

ЗАЈЕДНИЦА ФУДБАЛСКИХ КЛУБОВА
СУПЕР ЛИГЕ И ПРВЕ ЛИГЕ СРБИЈЕ
SERBIAN SUPER LEAGUE AND FIRST LEAGUE CLUB UNION

Теразије 3/3, 11000 Београд, Србија
Тел: 011/32-34-700 | Факс: 011/32-22-054

Теразије 3/3, 11000 Belgrade, Serbia
Phone: +381 11 32 34 700 | Fax: +381 11 32 22 054

E-mail: office@superliga.rs | office@prvaliga.rs

KLUBOVIMA SUPER LIGE I PRVE LIGE SRBIJE

FUDBALSKOM SAVEZU SRBIJE

Beograd, 16.03.2020.godine

SUDIJSKOJ KOMISIJI

PREDMET: Obaveštenje o privremenom prekidu takmičenja u Super ligi i Prvoj ligi Srbije

Poštovani,

U skladu sa odlukom Vlade Republike Srbije o uvođenju vanrednog stanja u Republici Srbiji zbog opasnosti širenja virusne infekcije COVID-19, kao nadležni organ za organizaciju i rukovođenje obaveštavamo vas da se takmičenja u **Super ligi Srbije i Prvoj ligi Srbije u sezoni 2019/2020 privremeno prekidaju.**

Navedeni privremeni prekid takmičenja podrazumeva prestanak bilo kakvih takmičarskih i trenažnih aktivnosti klubova učesnika u takmičenju do daljnjeg. Trajanje privremenog prekida takmičenja uslovljeno je opštom zdravstvenom situacijom prouzrokovanom korona virusnom infekcijom u našoj zemlji kao i trajanjem vanrednog stanja.

Apelujemo na sve klubove da obustave bilo kakve trenažne aktivnosti kako u seniorskim tako i u omladinskim kategorijama i striktno se pridržavaju uputstava i preporuka stručnih lica i nadležnih državnih organa.

Uvereni smo da ćete odgovornim ponašanjem dati puni doprinos najvažnijem životnom segmentu koji se odnosi na očuvanje zdravlja.

O svim novim informacijama obaveštavaćemo vas blagovremeno.

S poštovanjem,

Generalni sekretar

Darko Ramovš

SuperLiga

PrvaLiga

ПИБ | VAT: 102054251

Текући рачун код Комерцијалне банке | Commercial Bank account number: 205-10363-39

ЧЛАНИЦА / MEMBER OF

FOOTBALL ASSOCIATION OF SERBIA

i futsal takmičenja u svim uzrasnim kategorijama, osim takmičenja u Super i Prvoj ligi Srbije za muškarce (profesionalne lige) i fudbalskom Kupu Srbije za muškarce, smatraju se završenim danom proglašenja vanrednog stanja na teritoriji Republike Srbije dana 15. marta 2020. godine. Pitanja koja nisu uređena ovom odlukom, a tiču se nastavka i okončanja takmičenja u Super ligi i Prvoj ligi Srbije za muškarce u takmičarskoj sezoni 2019/2020, kao i pitanja koja se tiču novog formata takmičenja u Super ligi i Prvoj ligi Srbije za muškarce u takmičarskoj sezoni 2020/2021, kao i sva druga pitanja u vezi sa tim takmičenjima, biće uređena naknadno, donošenjem odgovarajućih odluka i drugih akata od strane Izvršnog odbora/Odbora za hitna pitanja Fudbalskog saveza Srbije. Svi fudbalski savezi u čijoj su nadležnosti prvenstvena fudbalska i futsal takmičenja za koja je stavom 1. ovog člana Odluke propisano da su završena 15. marta 2020. godine, utvrdiće konačan plasman fudbalskih/futsal klubova na tabeli na osnovu rezultata ostvarenih na utakmicama odigranim zaključno sa 15. martom 2020. godine i to tako što će se pobednikom takmičenja smatrati fudbalski klub ili futsal klub koji je osvojio najveći broj bodova. Ako se dogodi da su dva fudbalska ili futsal kluba u istom takmičenju osvojila podjednak broj bodova, pobednik takmičenja biće onaj klub koji je ostvario veći broj pobeda u međusobnim susretima, pod uslovom da su odigrani svi predviđeni međusobni susreti u toku takmičarske sezone. Ukoliko nisu odigrani svi predviđeni susreti predmetnih klubova u toku takmičarske sezone, ili ukoliko je broj pobeda u tim susretima između predmetnih klubova podjednak, pobednik takmičenja će biti onaj fudbalski ili futsal klub koji ima bolju gol razliku (ukupnu), a ukoliko i gol razlika bude podjednaka, pobednik takmičenja biće onaj klub koji je postigao veći broj golova, osim ako i taj broj golova bude identičan, u kom slučaju će pobednik biti određen žrebom. Svi fudbalski savezi u čijoj su nadležnosti prvenstvena fudbalska i futsal takmičenja za koja je stavom 1. ovog člana Odluke propisano da su završena 15. marta 2020. godine, utvrdiće konačan plasman fudbalskih/futsal klubova na tabeli na osnovu rezultata ostvarenih na utakmicama odigranim zaključno sa 15. martom 2020. godine i na osnovu tako utvrđenih rezultata, shodnom primenom pravnih pravila iz propozicija svakog konkretnog takmičenja, utvrdiće koji poslednje plasirani klubovi prelaze u neposredno niži stepen takmičenja u takmičarskoj sezoni 2020/2021. U svim takmičenjima na koje se odnosi stav 2. ovog člana Odluke, suspenduju se utakmice “baraža” i na taj način pravo fudbalskih i futsal klubova da po tom osnovu napreduju u viši stepen takmičenja za sezonu 2020/21.”.

Članom 2. iste odluke bilo je propisano sledeće: „Takmičenje u Super i Prvoj ligi Srbije za muškarce biće nastavljeno dana 30. maja 2020. godine, a u skladu sa posebnim Kalendarom takmičenja za nastavak prolećnog dela takmičarske sezone 2019/2020.”. Sa ove vremenske distance, čini se da je navedeno normativno rešenje bilo iznuđeno vanrednim okolnostima, ali da je ujedno bilo i jedino moguće i sprovodivo u praksi.

Prekidom i neuobičajenim završetkom fudbalskih takmičenja u Srbiji, stvorile su se mnoge egzistencijalne brige koje su se odnosile na opstanak i bu-

dućnost fudbalskih i futsal klubova, a koje su istovremeno imali i ostali evropski fudbalski i futsal klubovi i savezi. Bilo je nejasno i nepredvidivo do kada će prekid fudbalskih takmičenja trajati, dok je sa druge strane bilo očigledno da bi dugotrajniji prekid doveo do gašenja velikog broja fudbalskih klubova, usled pada njihovih prihoda. U prvim danima po prekidu fudbalskih takmičenja, činilo se da fudbal kao i mnogi drugi sportovi nestaju. Novinari su se utrkiivali u crnim prognozama i iznošenju pesimističkih projekcija o tome koliko će u narednim mesecima opasti prihodi fudbalskih klubova koje oni stiču od sponzora, prodaje sportske opreme, suvenira, članarina, sezonskih i pojedinačnih ulaznica gledalaca, medijskih i ostalih prava. U tim danima, delovalo je kao da je svet stao. Međutim, vrlo brzo se pokazalo da su život, sport, pa samim tim i fudbal, izuzetno vitalne društvene aktivnosti, koje su sposobne da se vrlo brzo prilagode novim okolnostima i da prežive do tada neslućene izazove.

Sasvim neočekivano, već u junu 2020. godine, dok se pandemija zahuktavala, a vakcinacija nije ni započeta, navijači pojedinih fudbalskih klubova rešili su da doslovno prkose pandemiji i započeli su kupovinu sezonskih karata, iako nije bilo izvesno da li će se takmičarska fudbalska sezona 2020/2021 uopšte igrati, čak i bez publike. Jedan od takvih primera na našim prostorima bio je FK „Crvena zvezda”, koji je uprkos pandemiji, za predstojeću neizvesnu takmičarsku sezonu 2020/2021 prodao izuzetno veliki broj pretplatnih karata. Očigledno je da su ljubitelji i navijači tog kluba, želeli na taj način da pomognu finansijski opstanak kluba u teškim vremenima pandemije i opšte neizvesnosti.

Na svu sreću, prognoze pesimista nisu se ostvarile. Publika se širom Evrope, pa i u Srbiji, vrlo brzo vratila na fudbalske stadione, a što je još bitnije, nije došlo do finansijske propasti srpskih fudbalskih klubova. Srbija se čak može pohvaliti da se prva odvažila da dopusti odigravanje jedne fudbalske utakmice u toku pandemije. Dana 10. juna 2020. godine odigrana je na stadionu JSD „Partizan” fudbalska utakmica između FK „Partizan” i FK „Crvena zvezda”. Domaće novine tih dana izvešavale su na sledeći način: „Svetski mediji bruje o večitom derbiju između Partizana i Crvene zvezde, svi su mahom stavili u naslov podatak da se igralo pred 25.000 gledalaca. Dok se mnoge zapadne lige igraju, ili će se tek igrati bez prisustva publike, u Beogradu se odigrao večiti derbi pred 25.000 navijača, što su preneli Rojters, Goal.com, ESPN i mnogi drugi svetski mediji.”²¹ Reč je bila o utakmici polufinala Kupa Srbije, posle koje su mnogi lekari i političari najavljivali eksploziju epidemije, do čega ipak nije došlo tokom leta 2020. godine. Pokazaće se da je neuporedivo veći i smrtonosniji talas epidemije u Srbiji usledio u jesen 2021. godine i početkom 2022. godine, iako je do tada značajan broj stanovnika Republike Srbije bio vakcinisan. Na neki način, taj derbi doveo je u pitanje teoriju o razbuktavanju epidemije u Italiji posle jedne, već pomenute, fudbalske utakmice. U izveštavanju pojedinih stranih medija, između

²¹ Svetski mediji u čudu zbog srpskog derbija: Dok mi zatvaramo tribine, oni igraju pred 25.000 ljudi! (novembar 2022), <https://www.telegraf.rs/sport/fudbal/3200481-svetski-mediji-veciti-derbi-partizan-crvena-zvezda-kup-srbije>

redova je provejavao žal, pa čak i zavist. Kao primer se može navesti sledeći tekst: „Nemačka štampa s nevericom je izvestila o beogradskom večitom derbiju koji je, usred epidemije, odigran sa hiljadama navijača. No, kroz pojedine tekstove provejava i žal za takvom atmosferom. Ovaj derbi bi zapravo trebalo da bude slučaj za Zavod za javno zdravlje, pisao je nemački tabloid Bild o utakmici polufinala Kupa Srbije u kojoj je u sredu Partizan pobedio Crvenu Zvezdu sa 1:0. Preporučenog odstojanja od jednog metra gotovo da se niko nije pridržavao, prostor je ostavljen samo između navijačkih blokova. Slabo su se nosile i maske, ali je zato obilato gorela pirotehnika“, prenosi taj list. Nemački mediji mahom prenose da je na utakmici bilo oko 20 ili 25 hiljada ljudi, mada zvanična brojka kaže da je na stadionu Partizana bilo 15.803 navijača. Tako veliki skupovi su, od izbijanja pandemije, u Nemačkoj održani jedino proteklog vikenda kada je na protestima protiv rasizma u Minhenu bilo 25.000 ljudi, u Berlinu, Kelnu i Hamburgu preko 10.000. No tu su učesnici mahom nosili maske, i češće držali odstojanje.²²

Tvrdnju da usled pandemije nije došlo do finansijske propasti srpskih fudbalskih klubova i teritorijalnih fudbalskih saveza članova Fudbalskog saveza Srbije (FSS) najbolje potkrepljuju statistički podaci iz Godišnjaka Fudbalskog saveza Srbije, koje taj savez izdaje za svaku takmičarsku sezonu. Za takmičarsku sezonu 2018/2019, koja je neposredno prethodila pandemiji, objavljeni su detaljni statistički podaci. FSS je u svom članstvu imao 2482 kluba u okviru kojih nastupa 4368 ekipa (selekcija) različitih uzrasnih kategorija igrača. U tom periodu bilo je 146845 registrovanih igrača koji su se takmičili u okviru 365 liga širom Srbije. Sa tim brojem igrača radio je ukupno 4901 trener, a u navedenom broju liga sudilo je 4032 fudbalskih sudija, dok je u klubovima radilo 1146 zdravstvenih radnika.²³ U narednoj takmičarskoj sezoni 2019/2020, koja je odigravana tokom prve godine pandemije, statistički podaci su ostali potpuno nepromenjeni.²⁴ Do promene statističkih podataka nije došlo ni u takmičarskim sezonama 2020/2021²⁵ i 2021/2022²⁶, što govori o vitalnosti fudbala kao ljudske delatnosti.

Za sve vreme odvijanja pandemije, organizaciona struktura članstva FSS ostala je nepromenjena. Tokom pandemije, FSS je obavljao svoju redovnu normativnu delatnost i to u nešto obimnijem obimu nego pre pandemije, pošto su pojedina pravila takmičenja morala biti prilagođena novonastalim okolnostima. To je bio izuzetno obiman posao, uzimajući u obzir brojnost propisa koje donosi i primenjuje FSS, i ti propisi su sistematizovati u sledeće grupe:

- osnovni propisi FSS;
- opšti propisi FSS;
- propisi FSS koji se odnose na fudbalska takmičenja;

²² U Beogradu je živio fudbal, (novembar 2022), <https://www.dw.com/sr/u-beogradu-je-%C5%BEiveo-fudbal/a-53781722>

²³ A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2018/2019*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2019, 6.

²⁴ A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2019/2020*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2020, 6.

²⁵ A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2020/2021*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2021, 6.

²⁶ A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2021/2022*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022, 6.

- propisi FSS koji se odnose na bezbednost i sigurnost fudbalskih takmičenja i ostalih fudbalskih aktivnosti;
- ostali propisi FSS;
- propisi FIFA i UEFA koje direktno ili posredno primenjuje FSS.²⁷

Najveća normativna promena u sistemu takmičenja koje organizuje i vodi FSS, a koja je prouzrokovana pandemijom, dogodila se na prelazu iz takmičarske sezone 2019/2020 u takmičarsku sezonu 2020/2021. Kako bi se ublažile posledice prekidanja fudbalskog takmičenja u Super ligi Srbije u takmičarskoj sezoni 2019/2020, u kojoj se kao i ranijih godina takmičilo 16 fudbalskih klubova, došlo je do promene, na taj način što je propisano da će se u takmičarskoj sezoni 2020/2021 u Super ligi Srbije takmičiti čak 20 fudbalskih klubova. To je učinjeno kako bi se na sportski način rešio problem nastao prekidom takmičenja u martu 2019. godine i kako bi se sprečilo da bez rezultatskog osnova, odnosno za „zelenim stolom“, iz elitnog ligaškog takmičenja, u niži rang fudbalskog takmičenja (Prvu ligu Srbije) ispadnu fudbalski klubovi, koji najverovatnije ne bi bili na poslednjim pozicijama na tabeli da nije došlo do prekida fudbalskih takmičenja. Takav, sasvim opravdan intervencionistički potez, iziskivao je donošenje nove – izmenjene u odnosu na ranije takmičarske sezone - Odluke o sistemu takmičenja stalnih takmičenja za prvenstva fudbalskih liga i nadležnim organima za sprovođenje takmičenja na nivou FSS²⁸, kao i donošenje novih propozicija za više rangova fudbalskih takmičenja u takmičarskoj sezoni 2020/2021.

Ovom prilikom potrebno je još navesti da je Odluka o neposrednoj primeni privremenog amandmana na pravilo 3 do kraja fudbalskih takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 na nivou Fudbalskog saveza Srbije²⁹, doneta na sednici Izvršnog odbora FSS 28. maja 2020. godine. Na istoj sednici Izvršnog odbora FSS doneta je Odluka o privremenom suspendovanju pojedinih kriterijuma u postupku licenciranja za Super ligu za takmičarsku sezonu 2020/2021 zbog posledica epidemije COVID19³⁰. U članu 1. te odluke bilo je navedeno: „U vezi sa posledicama koje su direktno povezane sa epidemijom COVID19 kao i neposrednim uvidom nadležnih tela FS Srbije u poslovanje klubova u trenutnim otežanim uslovima, a iz razloga nesmetanog sprovođenja postupka licenciranja klubova za Super ligu za takmičarsku sezonu 2020/2021, suspenduju se finansijski kriterijumi u postupku licenciranja za takmičarsku sezonu 2020/2021 predviđeni Pravilnikom o licenciranju klubova FS Srbije za takmičenje u Super ligi.³¹ Svi ostali kriterijumi predviđeni napred navedenim Pravilnikom ostaju na

²⁷ D. Šuput, „Sistem fudbalskih propisa“, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, 132.

²⁸ Odluka o sistemu takmičenja stalnih takmičenja za prvenstva fudbalskih liga i nadležnim organima za sprovođenje takmičenja na nivou FSS- Sl. list FSS Fudbal broj 12/1/20.

²⁹ Odluka o neposrednoj primeni privremenog amandmana na pravilo 3 do kraja fudbalskih takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 na nivou Fudbalskog saveza Srbije – Sl. list FSS Fudbal broj 9/1/20.

³⁰ Odluka o privremenom suspendovanju pojedinih kriterijuma u postupku licenciranja za Super ligu za takmičarsku sezonu 2020/2021 zbog posledica epidemije COVID19 – Sl. list FSS Fudbal broj 9/1/20.

³¹ Pravilnik o licenciranju klubova FS Srbije za takmičenje u Super ligi– Sl. list FSS Fudbal vanredni br. 2/2016. vanredni br. 1/2018 i vanredni br.6/2019.

pravnoj snazi. Suspenzija finansijskih kriterijuma iz stava 1. ove odluke će se primenjivati samo u postupku licenciranja klubova za Super ligu za takmičarsku sezonu 2020/2021”. Na taj način, dodatno se pomoglo profesionalnim fudbalskim klubovima u Srbiji da izađu iz finansijske krize u kojoj su se našli usled izbivanja pandemije.

Sve normativne, tehničke i finansijske mere i intervencije preduzimane od FSS tokom pandemije, dovele su do toga da je 2022. godina postala godina velikih fudbalskih uspeha, među kojima se najviše ističe povratak muške fudbalske „A” reprezentacije Srbije na mapu najboljih selekcija sveta.³²

5. ZAKLJUČAK

Opisana situacija iz perioda 2019. – 2022. godina, koja se podudara sa još uvek aktuelnom epohom pandemije izazvane virusom COVID19, pokazala je kako su se suprotno svim očekivanjima javnosti, srpski fudbal i srpsko fudbalsko tržište, pokazali organizaciono i finansijski vitalnijim, nego što je to bilo ko mogao da predvidi. Za takav razvoj događaja najveću zaslugu ima rad Fudbalskog saveza Srbije u uslovima pandemije, a pre svega brza normativna reakcija i legislativna aktivnosti nadležnih organa FSS koji su izmenom postojećih i donošenjem novih fudbalskih propisa, stvorili ambijent i priliku da srpski fudbal opstane u teškim - izazovnim vremenima pandemije. Naravno, ne treba zanemariti ni činjenicu da su FIFA i UEFA kroz svoje programe finansijske pomoći i kroz pružanje tehničke i stručne savetodavne pomoći, značajno pomogli rad FSS i njenih članova tokom pandemije i time omogućili da prebrode krizu izazvanu pandemijom.

Sagledavanjem svih činjenica navedenih u ovom tekstu, stiče se utisak da je pandemija samo doprinela da se pojedini elementi fudbalske organizacije i sistema fudbalskog sporta, fudbalskih propisa i fudbalskog tržišta brže transformišu i modernizuju – prilagode novim vremenima, nego što bi to bilo da do pandemije nije došlo.

Dejan Šuput, Ph.D

President of Football Association of Serbia Legal Commission

THE STATE OF FOOTBALL IN SERBIA AND IN EUROPE AFTER THE COVID 19 PANDEMIC

Summary

This article describes in considerable detail the most significant implications of the COVID 19 pandemic for football organisations (national football associations and football clubs) in Europe. The author makes the point that the rel-

³² M. Vrbica, Đ. Filipović, N. Petrović, *Izveštaj o radu FSS 2021-2022*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022, 5.

evant available facts do not support earlier predictions that the pandemic would bring about the demise of football as a consequence of temporary cancellations of football competitions (and of their subsequent resumption by playing matches without the presence of spectators). The text considers in some detail the factual, financial and legal measures taken by individual states, national football associations and UEFA in order to preserve and even to develop further the sport of football during the pandemic (which is not over, although its end may be in sight). The author points out that, contrary to earlier predictions, the novel circumstances resulting from the pandemic did not lead to large scale football club closures, and that the medical profession still needs to assess the claim that a single football match played in Milan at the beginning of 2020 triggered the spread of the pandemic in norther Italy. The final part of the article presents the view that football as a sport and as a business, football players, people professionally working in the field of football, as well as football fans and all those who follow the sport, have demonstrated far greater resilience in facing medical, economic and organisational challenges than was initially predicted. In a nutshell, the facts presented in the text support the conclusion that the pandemic actually contributed to the faster modernising transformation of several key aspects of football organisations, the systems of football as a sport, football regulations and the football market - all of which have emerged better adapted to operating in the modern world than would have been the case if it had not been for the pandemic.

Keywords: football, UEFA, FIFA, new regulations, COVID 19 pandemic.

Literatura

- A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2018/2019*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2019
- A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2019/2020*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2020
- A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2020/2021*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2021
- A. Cvejić, *Godišnjak Fudbalskog saveza Srbije 2021/2022*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022
- D. Šuput, „Sistem fudbalskih propisa”, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021
- D.Šuput, „Primena propisa Republike Srbije kao otežavajući faktor u procesu modernizacije srpskog fudbala”, *Srpski fudbal – stanje i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2016
- EURO 2020 the story, UEFA, Nyon, 2021
- M. Vrbica, Đ. Filipović, N. Petrović, *Izveštaj o radu FSS 2021-2022*, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022

- M.Stanković, „Posledice pandemije virusa Covid19 na sportsko pravo: Povećanje broja izmena na jednoj profesionalnoj fudbalskoj utakmici – privremeno ili trajno pravilo igre“, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021
- The European Club Footballing Landscape – Club Licensing Benchmarking Report – Living with the pandemic, UEFA, Nyon, 2022
- The European Club Footballing Landscape – Club Licensing Benchmarking Report – Football During Pandemic, UEFA, Nyon, 2021

Izvori sa Interneta

- European football shows strength and solidarity in resisting COVID shock (novembar 2022), <https://www.uefa.com/insideuefa/news/0269-1253ff5b-31fa-d405a08e420d-1000--european-football-shows-strength-and-solidarity-in-resisting-co/>
- <https://www.danas.rs/sport/fudbal-igran-u-nevreme/>
- <https://www.dw.com/sr/u-beogradu-je-%C5%BEiveo-fudbal/a-53781722>
- <https://www.telegraf.rs/sport/fudbal/3200481-svetski-mediji-veciti-derbi-partizan-crvena-zvezda-kup-srbije>
- Qatar 2022 FIFA World Cup bid (novembar 2022), https://en.wikipedia.org/wiki/Qatar_2022_FIFA_World_Cup_bid
- The World's Richest Countries (Novembar 2022), <https://www.forbes.com/sites/bethgreenfield/2012/02/22/the-worlds-richest-countries/?sh=6a9f73046274>
- The World's Richest Countries (Novembar 2022), <https://www.forbes.com/sites/bethgreenfield/2012/02/22/the-worlds-richest-countries/?sh=6a9f73046274>
- UEFA Return to Play Protocol v8 (novembar 2022), https://editorial.uefa.com/resources/0269-124c43300d07-9e91c138333d-1000/uefa_return_to_play_protocol.pdf

Propisi

- Odluka o načinu završetka takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 za prvenstva fudbalskih i futsal liga i kup takmičenja na nivou Fudbalskog saveza Srbije - Sl. list FSS Fudbal broj 8/20
- Odluka o neposrednoj primeni privremenog amandmana na pravilo 3 do kraja fudbalskih takmičenja u takmičarskoj sezoni 2019/2020 na nivou Fudbalskog saveza Srbije – Sl. list FSS Fudbal broj 9/I/20
- Odluka o privremenom suspendovanju pojedinih kriterijuma u postupku licenciranja za Super ligu za takmičarsku sezonu 2020/2021 zbog posledica epidemije COVID19 – Sl. list FSS Fudbal broj 9/I/20

Odluka o sistemu takmičenja stalnih takmičenja za prvenstva fudbalskih liga i nadležnim organima za sprovođenje takmičenja na nivou FSS- Sl. list FSS Fudbal broj 12/I/20

Pravila igre 22/23, Fudbalski savez Srbije, Beograd, 2022

Pravilnik o fudbalskim takmičenjima - Sl. list FSS Fudbal van. br. 1/07, 3/12, 3/13 i 3/17

Pravilnik o licenciranju klubova FS Srbije za takmičenje u Super ligi– Sl. list FSS Fudbal vanredni br. 2/2016. vanredni br. 1/2018 i vanredni br.6/2019

Statut Fudbalskog saveza Srbije – Sl. list FSS Fudbal van. br. 18/17 i 7/19